

Yakın İlişkilerde Kıskançlık: Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler

Dr. H. Andaç DEMİRTAŞ¹, Dr. Ali DÖNMEZ²

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı yakın ilişkilerde kıskançlıkla yaş, cinsiyet, cinsiyet rolü yönelimi, benlik saygısı, ilişkinin türü, eşi fiziksel olarak çekici bulma düzeyi gibi çeşitli bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler arasındaki ilişkilerin araştırılmasıdır.

Yöntem: Örneklem, çalışma sırasında yakın ilişkisi olan 454 kişiden (% 48'i evli, % 52'si evli olmayan) oluşmaktadır. Veriler Romantik Kıskançlık Ölçeği, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılarak toplanmış, varyans ve regresyon analizleriyle çözümlenmiştir. Anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

Bulgular: Analiz sonuçlarına göre evli olmayan bireyler kendilerini evlilerden ($F_{1,446} = 5.029$) daha kıskanç bulmakta; evli olmayan kadınlar evli kadınlardan, evli kadınlar da evli erkeklerden daha yüksek düzeyde kıskançlık belirtmektedirler. Yaş, ilişkinin geleceğine yönelik beklenti düzeyi, ilişkisel doyum ve eşini fiziksel olarak çekici bulma düzeyi kıskançlık düzeyini en iyi yordayan değişkenlerdir (Ayarlanmış $R^2 = 0.11$). Kıskançlık durumunda kadınlar erkeklerden, evli olmayanlar evlilerden daha güçlü tepkiler vermektedirler. Kıskançlıkla, kadınlar erkeklerden daha yapıcı, erkeklerse kadınlardan daha yıkıcı yöntemlerle ($F_{1,446} = 6.27$) başatmaktadır.

Sonuç: Bu çalışmada kıskançlığın çok boyutluluğu irdelemiş, ilişkinin türü, benlik saygısı, yaş, ilişkisel doyum, cinsiyet gibi bireysel ve ilişkisel değişkenlerle ilişkileri ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kıskançlık, yakın ilişkiler, cinsiyet rolü yönelimi, benlik saygısı

SUMMARY: Jealousy in Close Relationships: Personal, Relational and Situational Variables

Purpose: In this study, the effects of personal, situational, and relational variables (such as age, gender, gender role orientation, duration of relationship, relational satisfaction, and physical attractiveness of the partner) on jealousy are investigated.

Methods: A sample of 454 individuals currently involved in dating or marital relationships (48 % married, 52 % unmarried) completed the Romantic Jealousy Questionnaire, Bem Sex Role Inventory, and Rosenberg Self-Esteem Scale. Stepwise regression analyses and 2 (gender) x 2 (gender role orientation) x 2 (relational type) ANOVA's were submitted for analyzing the data.

Results: Analysis indicated that unmarried people reported higher levels of jealousy than married people ($F_{1,446} = 5.029$). Married women reported less jealousy than unmarried women and married women reported more jealousy than married men. Age, relational satisfaction level, expectation level about the duration of the relationship, and physical attractiveness of the partner were unique predictors of the reported level of jealousy ($R^2 = 0.12$; adjusted $R^2 = 0.11$; $P < 0.05$). Women reported that they have more physical, emotional, and cognitive responses to jealousy compared to men. Women used more constructive ($F_{1,446} = 6.27$) and less destructive strategies than men ($F_{1,446} = 6.27$). Unmarried people used more destructive strategies than married people ($F_{1,446} = 3.84$). Age, self-esteem, and the duration of the relationship were unique predictors of coping strategies.

Conclusion: The present study revealed that jealousy was a multidimensional variable. In particular, relational type, self-esteem, age, relational satisfaction, and sex are highly correlated with jealousy.

Key Words: Jealousy, close relationships, self-esteem, gender role orientation

¹Yrd. Doç., Başkent Ü İletişim Fak., Ankara. ²Prof., Ankara Ü D.T.C.F. Psikoloji AD., Ankara.

Dr. H. Andaç Demirtaş, e-posta: andac@baskent.edu.tr

Dr. Ali Dönmez, e-posta: donmez@humanity.ankara.edu.tr

GİRİŞ

Kıskançlık yakın ilişkilerde en güçlü, yaygın ve yıpratıcı duygulardan biri olarak değerlendirilmektedir (Aune ve Comstock 1991). Evlilik araştırmalarında ve terapilerinde, kıskançlık önemle üzerinde durulan sorunlardan biridir (Buunk 1981, Guerrero ve Eloy 1992). Felsefe, edebiyat, sosyoloji, antropoloji, özellikle de klinik psikoloji ve sosyal psikoloji yazını kıskançlıkla ilgili zengin örnekler sunmaktadır.

Kurt Lewin'in (1948) kıskançlık üzerine gerçekleştirdiği ilk kuramsal incelemelerden sonra 1980'lere dek kıskançlık üzerinde pek fazla durulmadığı görülmektedir (Pines ve Aronson 1983). Son yıllarda, hem Türkiye'de hem de diğer ülkelerde kıskançlığın benlik saygısı, bağlanma ve benzeri bir dizi değişkenle ilişkisini ele alan çalışmalar (Karakurt 2001, Öner 2001, Sharpsteen ve Kirkpatrick 1997) yürütülmeye başlanmıştır.

Kıskançlık, birçok farklı sözcük, anlam ve imgeyi çağırır (Demirtaş 2004a). Pines'a (1998) göre kıskançlık, önemsenen bir ilişkinin yitirilmesine ya da bozulmasına yol açabilecek bir tehlikenin algılanması sonucunda verilen karmaşık bir tepkidir. Buunk ve Bringle'a (1987) göre kıskançlık, bireyin süregelen ya da daha önceden var olan bir ilişkisindeki eşiyile üçüncü bir kişinin ilişkisinden kaynaklanan, hoş olmayan duygusal bir tepkidir. DeSteno ve Salovey'e (1996) göre kıskançlık, değer verilen biriyle kurulmuş olan ilişkinin gerçekten bozulması ya da tehlikeye girmesiyle artan, öfke, mutsuzluk ve korku duygularıyla kendini gösteren sapkın bir duygu durumudur.

Tüm bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi, kıskançlık yalın bir kavram ya da duygu değil, bir duygu ve tepkiler karmaşasıdır. Bu nedenle kıskançlığı çok boyutlu ve çok değişkenli bir olgu olarak ele almak daha akla yakın görünmektedir (Mathes 1992, Pines 1992, White 1981a). Son zamanlarda yürütülen birçok araştırmanın da bu yaklaşımdan etkilendiği görülmektedir. Bu nedenle literatürdeki araştırma sonuçları ışığında ilgili değişkenlerle kıskançlık arasındaki ilişkilere kısaca yer vermekte yarar vardır.

Uzun yıllardır kıskançlıkla "cinsiyet" arasındaki ilişki araştırılmakta, ancak ulaşılan sonuçların çelişkili olduğu görülmektedir. Pines ve Aronson (1983) araştırmalarında katılımcılarından 7 dereceli bir ölçek üzerinde kıskançlık düzeylerini işaretlemelerini (belirtilen kıskançlık düzeyi) iste-

mişler ve ulaştıkları bulgular, belirtilen kıskançlık düzeyi açısından kadınlarla erkekler arasında anlamlı bir farklılık gözlenmediğini ortaya koymuştur. Pines ve Friedman (1998) da kıskançlık düzeyi açısından kadınlarla erkekler arasında bir farklılık bulmamışlardır. Bu konuda bir genellemeye varabilmek için daha fazla araştırmanın yapılması gereği ortadadır.

Birçok araştırma kıskançlıkla başederken kadınların erkeklerden daha "yapıcı" stratejiler izlediklerini göstermektedir (Brehm 1992, Carson ve Cupach 2000, Mathes 1992). Bryson'a göre (1991) bireyler kıskançlıkla başetme yöntemlerini iki temel güdü doğrultusunda belirlemektedirler: ilişkiyi koruma ve benlik saygısını koruma. Bryson (1991) toplumsallaşma sürecine dayandırdığı bu varsayımı sınamış, beklenenin aksine, kadınların da erkekler gibi benlik saygılarını korumaya çabaladıkları sonucuna ulaşmıştır. Rusbult (1987) da kıskançlık gibi ilişkide soruna yol açabilecek durumlarda, kadınların ilişkiyi koruma eğilimleri nedeniyle yapıcı başetme yöntemlerini (örn., akılcı tartışmaya girme, ilişkiyi iyileştirme çabası), erkeklerinse benlik saygısını koruma güdüleri nedeniyle yıkıcı yöntemleri seçeceklerini (örn., bağırma, fiziksel şiddet uygulama, ilişkiyi bitirme) ileri sürmüş, ancak bu görüşü, gerçekleştirdiği araştırma sonuçlarıyla desteklenememiştir.

Birçok çalışmada "kıskançlık durumunda verilen tepkiler" açısından anlamlı cinsiyet farklılıkları ortaya konmuştur (Buunk ve ark. 1996, Erber ve Erber 2001, Shettel-Neuber, Bryson ve Young 1978). Bu araştırmalar, genel olarak kadınların daha çok duygusal, erkeklerinse saldırganlığa eğilimli olduklarını ve fiziksel tepkiler verdiklerini göstermektedir.

Canary ve Hause (1993), 1200 araştırmayı kapsayan bir meta-analiz sonucunda, toplumsal cinsiyetin ve dolayısıyla "cinsiyet rolü yönelimi"nin biyolojik cinsiyetten daha iyi bir yordayıcı olduğunu ortaya koymuşlardır. Cinsiyet rolü yönelimi kavramı, kadınlarla erkekler arasındaki farklılıkları, kadınların ve erkeklerin biyolojik olarak birbirlerinden farklı oluşlarına dayandıran yaklaşıma tepki olarak ortaya atılmıştır. 1970'li yıllara dek, kadınsılığın ve erkeksiliğin tek bir boyutun iki uç noktası olduğu savunulmuştur. Bu görüşe karşı çıkan Bem'e (1974) göre, bireylerin cinsiyet rolü yönelimleri, bu iki ayrı boyuttaki özelliklere sahip oluş dereceleri dikkate alınarak belirlenir. Çok miktarda kadınsı ve az sayıda erkeksi özelliğe sahip bi-

TABLO 1. Belirtilen Kıskançlık Düzeyi Puanlarına Uygulanan Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.

Yordanan değişken	Yordayıcı değişkenler	Beta	t	p
Belirtilen kıskançlık düzeyi	Yaş	-0.19	-4.10	.000
	Gelecek beklentisi	0.29	5.30	.000
	İlişkisel doyum	0.20	3.43	.001
	Eşin fiziksel çekiciliği	0.16	3.06	.002

R²=0.12, Ayarlanmış R²= 0.11, p<0.05

reyler kadınsı (feminine) cinsiyet rolü yönelimine, çok sayıda erkeksi ve az sayıda kadınsı özelliğe sahip bireyler de erkeksi (masculine) cinsiyet rolü yönelimine sahiptirler. Bir birey çok sayıda erkeksi ve çok sayıda kadınsı özelliğe aynı anda sahipse androjen (androgyn), her iki tür özellik grubundan da pek azına sahipse ayrışmamış (undifferentiated) olarak adlandırılmaktadırlar. Diğer yandan, kadınsı ve erkeksi bireyler “cinsiyet tipllemeli”, androjen ve ayrışmamışlarsa “cinsiyet tipllemeli olmayanlar” biçiminde adlandırılmaktadır.

Cinsiyet tipllemeli bireyler, cinsiyet rolü toplumsallaşması sürecinde içselleştirilmiş olan cinsiyet rolü beklentilerine uyum yönünde güdülenmişlerdir. Cinsiyet tipllemeli olmayanlarsa kendi biyolojik cinsiyetlerine uygun olduğu düşünülen davranışlara uyum kaygısına düşmeden, içinde buldukları koşulda en etkili davranışları sergileyebilecek düzeyde esnekler (Bem 1983).

Cinsiyet rolü yönelimiyle kıskançlık arasındaki ilişkiyi ele alan sınırlı sayıda araştırma vardır. Bringle ve arkadaşları (1979), kadınsılıkla kıskançlık arasında olumlu bir ilişki ortaya koymuşlardır. Hansen (1982, 1991), cinsiyet tipllemeli bireylerin olmayanlara göre daha çok kıskançlık belirttikleri sonucuna varmıştı.

Kıskançlık, düşük benlik saygısı ve yetersizlik duygularının bir sonucu olarak ele alınmaktadır (White 1991). Ancak, bazı araştırma sonuçları bu varsayımı desteklerken (Buunk 1982), bazıları da ikisi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığını göstermektedir (Bringle ve Buunk 1985, Hansen 1982).

Kıskançlıkla yaş arasında bazı araştırma sonuçlarına göre olumsuz (Bringle ve ark. 1979) bazılarına göre de olumlu (Bringle ve Williams 1979) bir ilişki bulunmaktadır. Pines ve Friedman (1998) ise, kıskançlıkla yaş arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna varmışlardır.

Ayrıca, ilişkinin türü, süresi, ilişkisel doyum

gibi ilişkisel ve eşin fiziksel çekiciliği, kültür gibi durumsal değişkenler de kıskançlık üzerinde etkili olabilmektedir.

Buunk (1981) kıskançlıkla ilişkinin süresi arasında olumsuz, Aune ve Comstock (1997) ise olumlu bir ilişki bulmuşlardır. Birçok araştırma, kıskançlığın ilişkisel doyumdaki artışla birlikte azaldığını göstermektedir (Andersen ve Eloy 1995, Guerrero ve Eloy 1992). Ancak tam aksini gösteren araştırma sonuçları da vardır (Buunk 1981, Hansen 1982).

“İlişkinin türü”nün (evli/evli değil) kıskançlıkla yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Guerrero ve arkadaşları (1993) evli olmayan bireylerin evlilerle karşılaştırıldığında kıskançlığa daha yoğun duygusal ve bilişsel tepkiler verdikleri sonucuna varmışlardır. Aynı çalışmada evli olmayanların evlilerden daha yıkıcı başatme yöntemlerine başvurdukları sonucuna da varılmıştır. Buunk (1981) evli olmayan kadınların evli kadınlardan daha fazla kıskançlık belirttiklerini ortaya koymuştur.

Yukarıda da kısaca ele alındığı gibi, daha önceki çalışmalara bakıldığında, kıskançlığı “çok boyutlu” bir yaklaşımla ele alan çok az araştırmanın bulunduğu görülmektedir (Pines ve Aronson 1983, Pines ve Friedman 1998). Çoğu çalışmada kıskançlık, cinsiyeti (DeSteno ve Salovey 1996), benlik saygısı (White 1981b) ve ilişkisel doyum (Andersen ve Eloy 1995) gibi temel değişkenler ışığında ele alınmıştır. Bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenleri bir arada ele alan kapsamlı bir araştırmaya rastlanmamaktadır. Bu çalışmanın genel amacı kıskançlığın boyutları ile çeşitli bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler arasındaki ilişkileri araştırmaktır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Cinsiyet, cinsiyet rolü yönelimi (cinsiyet tipllemeli olup olmama) ve ilişkinin türüne (evli olup olmama) göre belirtilen kıskançlık düzeyi farklılaşmakta mıdır?

TABLO 2. Kıskançlığa Verilen Tepkiler Alt Ölçeği Puanlarına Uygulanan Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.

Yordanan değişkenler	Yordayıcı değişkenler	Beta	t	p
Fiziksel Tepkiler	Benlik saygısı	-0.22	-4.84	.000
	İlişkinin süresi	-0.16	-3.41	.000
	Alternatiflerin çekiciliği	-0.16	-3.29	.000
	İlişkisel doyum	-0.12	-2.47	.001
R ² =0.10, Ayarlanmış R ² =0.09, p<0.05		-0.27	-5.96	.000
		-0.20	-4.51	.001
Duygusal Tepkiler	Benlik saygısı	-0.11	-2.39	.002
	Yaş			
	Alternatiflerin çekiciliği	-0.25	-5.42	.000
R ² =0.12, Ayarlanmış R ² =0.11, p<0.05		-0.16	-3.48	.000
		-0.15	-3.17	.001
Bilişsel Tepkiler	Benlik saygısı			
	Alternatiflerin çekiciliği			
	Yaş			

R²=0.10, Ayarlanmış R²=0.9, p<0.05

2. Cinsiyet, cinsiyet rolü yönelimi ve ilişkinin türüne göre kıskançlık durumunda verilen fiziksel, duygusal ve bilişsel tepki düzeyleri farklılaşmakta mıdır?

3. Cinsiyet, cinsiyet rolü yönelimi ve ilişkinin türüne göre kıskançlıkla başetmede yapıcı ve yıkıcı yöntemlere başvurma sıklıkları farklılaşmakta mıdır?

4. Yaş, benlik saygısı, ilişkinin süresi, ilişkinin geleceğine yönelik beklenti düzeyi, ilişkiden alınan doyum düzeyi, ilişkide kendini güvende hissetme düzeyi, eşini fiziksel olarak çekici bulma düzeyi, alternatifleri çekici bulma düzeyi ve tekeşliliği savunma düzeyi, belirtilen kıskançlık düzeyini yordamakta mıdır?

5. Yaş, benlik saygısı, ilişkinin süresi, ilişkinin geleceğine yönelik beklenti düzeyi, ilişkiden alınan doyum düzeyi, ilişkide kendini güvende hissetme düzeyi, eşini fiziksel olarak çekici bulma düzeyi, alternatifleri çekici bulma düzeyi ve tekeşliliği savunma düzeyi kıskançlık durumunda verilen fiziksel, duygusal ve bilişsel tepki düzeylerini yordamakta mıdır?

6. Yaş, benlik saygısı, ilişkinin süresi, ilişkinin geleceğine yönelik beklenti düzeyi, ilişkiden alınan doyum düzeyi, ilişkide kendini güvende hissetme düzeyi, eşini fiziksel olarak çekici bulma düzeyi, alternatifleri çekici bulma düzeyi ve tekeşliliği savunma düzeyi, kıskançlıkla yapıcı ve yıkıcı yöntemlerle başetme sıklıklarını yordamakta mıdır?

YÖNTEMLER

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Hacettepe, Ankara ve Başkent Üniversitelerinin çeşitli bölümlerinde eğitim gören, çalışma sırasında yakın ilişkisi olan 236 üniversite öğrencisi ve kartopu örnekleme yoluyla ulaşılan 218 evli birey olmak üzere toplam 454 kişiden oluşmaktadır. Örneklemin % 48'ini evliler, % 52'sini evli olmayanlar; % 48'ini erkekler, % 52'sini de kadınlar oluşturmaktadır. Örneklemin yaş uzamı 17-53, yaş ortalaması 28.16'dır (S=8.65). Evliler için yaş ortalaması 34.33 iken (S=7.35), evli olmayanlar için 21.98'dir (S=0.33). İlişki süresi evliler için ortalama 117.38 ay (S=9.5), evli olmayanlar içinse ortalama 27.06 aydır (S=3.25).

Veri toplama araçları

Bu çalışmada veriler, Kişisel Bilgi Formu, Romantik Kıskançlık Ölçeği, Bem Cinsiyet Rolü Envanteri ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği kullanılarak toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Bu formda katılımcıların yaş ve cinsiyet gibi demografik özellikleri yanında; yakın ilişkilerinin türü, süresi, ilişkisel doyum gibi ilişkinin özelliklerine ilişkin sorular yer almaktadır. İlişkisel özellikler bu formda yer alan 7 dereceli soru maddeleri yoluyla ölçülmüştür ve puanların artması ölçülen ilişkisel özellikteki artışa işaret etmektedir.

TABLO 3. Kıskançlıkla Baş Etme Yöntemleri Alt Ölçeği Puanlarına Uygulanan Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları.

Yordanan değişkenler	Yordayıcı değişkenler	Beta	t	p
Yapıcı Yöntemler	Benlik saygısı	-0.20	-4.33	.000
	İlişkinin süresi	-0.14	-3.14	.007
	Tek eşliliği savunma	0.12	2.70	.028
R ² =0.07, Ayarlanmış R ² =0.07, p<0.05				
Yıkıcı Yöntemler	Benlik saygısı	-0.24	-5.32	.000
	İlişkinin süresi	0.21	-4.55	.000

R²=0.10, Ayarlanmış R²=0.10, p<0.05

Romantik Kıskançlık Ölçeği (Romantic Jealousy Questionnaire)

Pines ve Aronson (1983) tarafından geliştirilen Romantik Kıskançlık Ölçeği (RKÖ) 7 dereceli likert türü bir ölçektir (1=hiç katılmıyorum, 7=tamamen katılıyorum). Kıskançlık düzeyi, kıskançlık durumunda verilen tepkiler (fiziksel, duygusal ve bilişsel), kıskançlıkla başetme yöntemleri, kıskançlığın etkileri ve kıskançlığın nedenleri olmak üzere 5 alt ölçekten oluşmaktadır. RKÖ'nin Türk kültürüne uyarlaması Demirtaş (2004b) tarafından yapılmıştır. Yapı geçerliğini sınamak amacıyla faktör analizi yapılmış ve özgün form ile tutarlı faktör yapısı elde edilmiştir. Ayrıca bu ölçekle, Aşka İlişkin Tutumlar Ölçeği (Büyükşahin ve Hovardaoğlu 2004) arasındaki korelasyon katsayılarının -13 ile .47 arasında değiştiği görülmüştür. RKÖ'nin Cronbach Alfa katsayısı .92, iki yarım güvenilirliği ise .72'dir.

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri

Araştırmada katılımcıların cinsiyet rolü yönelimlerinin belirlenebilmesi amacıyla, Bem (1974) tarafından geliştirilmiş olan Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (Bem Sex Role Inventory [BSRI]) kullanılmıştır. Envanter 7 dereceli bir kendini değerlendirme ölçeğidir (Koyuncu 1983). Toplam 60 maddeden oluşan ölçek "kadınsılık", "erkeksilik" ve "sosyal beğenirlik" olmak üzere üç ayrı alt ölçek içermektedir. Birçok araştırmada olduğu gibi, bu çalışmada da cinsiyet açısından tümüyle nötr olan Sosyal Beğenirlik Ölçeği (Dökmen 1996) kullanılmamış, envanterin yalnızca kadınsılık ve erkeksilik ölçeklerini içeren formu kullanılmıştır.

Kavuncu tarafından 1987'de Türkçeye uyarlanmış olan envanterin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Kavuncu (1987) ve

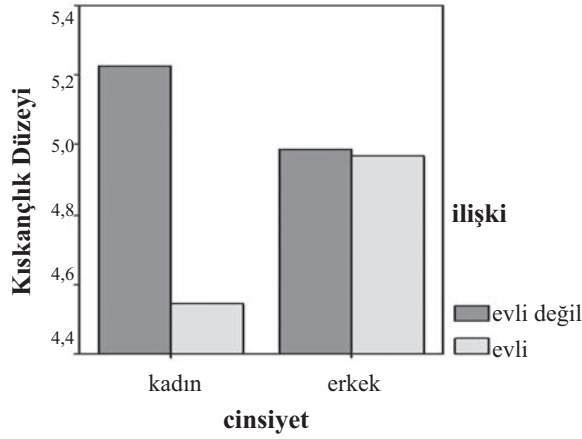
Dökmen (1992, 1999) tarafından yapılmıştır. Dökmen'in (1991) geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında, Kandiyoti'nin (1982) geliştirdiği Cinsiyet Rollerine İle İlgili Kalıp Yargı Ölçeği ölçüt olarak kullanılmış ve bu ölçeğin kadınsılık ve erkeksilik alt ölçekleri ile Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin kadınsılık ve erkeksilik ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Kadınsılık için r=0.51, ve erkeksilik için r=0.63). Ölçeğin iki yarı güvenilirlik katsayısı ise kadınsılık için 0.77, erkeksilik içinse 0.71'dir (Dökmen 1991).

Envanterde katılımcılardan kendilerini 7 dereceli bir ölçekte (1: bana göre hiçbir zaman doğru değil, 7: bana göre her zaman doğru) değerlendirmeleri istenmekte, alt ölçeklerde yer alan maddelere verilen yanıtlar ayrı ayrı toplanmaktadır. Bu işlemden sonra örneklemin kadınsılık ve erkeksilik puanlarının ortancası hesaplanmaktadır. Kadınsılık puanı örneklemin ortancasının üzerinde, erkeksilik puanı ortancanın altında kalanlar kadınsı (feminine); erkeksilik puanı örneklemin ortancasından yüksek, kadınsılık puanı düşük olanlar erkeksi (masculine); hem kadınsılık hem de erkeksilik puanları örneklemin ortancasının üzerinde olanlar androjen (androgynous); her iki puanı da ortancanın altında olanlar ayrışmamış (undifferentiated) bireyler olarak sınıflandırılmaktadır. Diğer yandan, kadınsı ve erkeksi bireyler "cinsiyet tipllemeli", androjen ve ayrışmamışlarsa "cinsiyet tipllemeli olmayanlar" biçiminde adlandırılmaktadır. Bu araştırmada, katılımcıların cinsiyeti bir sınıflandırma aracı olarak kullanıp kullanılmamaları ile ilgilenildiği için sınıflandırma, cinsiyet tipllemeliler ve cinsiyet tipllemeli olmayanlar biçiminde yapılmıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiş olan

ŞEKİL 1. Belirtilen Kıskançlık Düzeyi Puanlarına Uygulanan Varyans Analizi Sonucuna Göre Belirlenen Cinsiyet ve İlişkinin Türü Etkileşim Etkisi Sonucuna İlişkin Çubuk Grafik.

ve 63 maddeden oluşan ölçeğin 12 alt ölçeği vardır. Bu çalışmada benlik saygısını ölçen benlik saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 10 maddeden oluşan 4 dereceli Likert türü bir ölçektir (1: hiç katılmıyorum, 2: katılmıyorum, 3: katılıyorum, 4: tamamen katılıyorum) ve sorulardan beşi ters kodlanmıştır.

Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin test tekrar test güvenilirliği 0.89, geçerliği ise 0.71'dir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması Tuğrul (1994) tarafından da yapılmış ve psikiyatrik görüşme sonuçlarıyla ölçek arasındaki korelasyonun 0.71 olduğu belirtilmiştir. Dereboy ve arkadaşlarının (1994) ergenler üzerinde gerçekleştirdikleri geçerlik ve güvenilirlik çalışması da ölçeğin Türkçe formunun iç geçerliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Sümer ve Güngörde (1999) ölçeğin cronbach alfa değerinin 0.85 olduğunu belirtmişlerdir.

İşlem

Üniversite öğrencileri veri toplama araçlarını sınıflarında doldurmuş, kartopu örnekleme yoluyla ulaşılmış olan katılımcılara, uygulama hakkında eğitilmiş olan Başkent Üniversitesi İletişim Fakültesinin 5 öğrencisi tarafından ulaşılmış ve uygulama yapılmıştır.

İstatistiksel analizler

Cinsiyet, cinsiyet rolü yönelimi ve ilişkinin türüne göre katılımcıların belirttikleri kıskançlık düzeyi, kıskançlık durumunda verdikleri tepkiler ve kıskançlıkla başatme yöntemlerine ilişkin ortala-

maları arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını belirlemek amacıyla verilere ayrı ayrı 2 (cinsiyet) x 2 (cinsiyet rolü yönelimi) x 2 (ilişkinin türü) desenine uygun varyans analizleri uygulanmıştır. Katılımcıların belirttikleri kıskançlık düzeyini, kıskançlık durumunda verdiklerini belirttikleri tepki düzeylerini, kıskançlıkla başatme yöntemlerini yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla, ayrıca, aşamalı regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Analizler SPSS 10.0 programı ile yapılmış, tüm analizler için anlamlılık düzeyi olarak $p < 0.05$ kabul edilmiştir.

BULGULAR

Analizler sonucu elde edilen bulgular aşağıda alt başlıklar halinde verilmiştir.

Belirtilen kıskançlık düzeyine ilişkin bulgular

Cinsiyet, cinsiyet rolü yönelimi ve ilişkinin türüne göre katılımcıların belirttikleri kıskançlık düzeyi ortalamaları arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını belirlemek amacıyla verilere 2 (cinsiyet) x 2 (cinsiyet rolü yönelimi) x 2 (ilişkinin türü) desenine uygun varyans analizi uygulanmıştır. Analiz, yalnızca ilişkinin türü temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($F_{1,446} = 5.029$). Evlilerin belirttiği kıskançlık düzeyi ortalaması ($X = 4.71$) ile evli olmayanlarınki ($X = 5.13$) arasındaki fark anlamlıdır. Analiz sonucuna göre cinsiyet ve ilişkinin türü etkileşim etkisi de anlamlıdır ($F_{1,446} = 4.206$). Bu etkileşim etkisinin kaynağı Tukey-Kramer testi ile araştırılmıştır.

Sonuçlara göre, evli kadınlarla ($X = 4.54$) evli olmayan kadınların ($X = 5.23$) kıskançlık düzeyi puanları ortalamaları arasındaki fark anlamlıdır ($q_{2,446} = 4.93$). Ayrıca, evli kadınlar ($X = 4.97$) kendilerini evli erkeklerden ($X = 4.54$) daha kıskanç bulmaktadırlar ($q_{2,446} = 3.07$). Şekil 1'de bu bulgulara ilişkin çubuk grafik yer almaktadır.

Belirtilen kıskançlık düzeyi açısından, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi temel etkisi ile cinsiyet-ilişkinin türü etkileşim etkisi dışındaki diğer temel ve etkileşim etkileri anlamlı değildir.

Belirtilen kıskançlık düzeyini yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla yaş, benlik saygısı, ilişkinin süresi, ilişkinin geleceğine yönelik beklenti düzeyi, ilişkiden alınan doyum düzeyi, ilişkide kendini güvende hissetme düzeyi, eşi fiziksel olarak çekici bulma düzeyi, alternatifleri çekici bulma düzeyi ve tekeşliliği savunma düzeyi temel

alınarak aşamalı regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 1’de verilmiştir.

Regresyon denkleminde ilk olarak yaş, ardından sırayla “ilişkinin geleceğine yönelik beklenti düzeyi”, “ilişkiden alınan doyum düzeyi” ve “eşi fiziksel olarak çekici bulma düzeyi” girmektedir. Bu dört değişkenin toplam varyanstaki sorumluluk oranı % 12’dir ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{4,450}=15.30$). Ayarlanmış R^2 değeri ise 0.11’dir.

Kıskançlık durumunda verilen fiziksel, duygusal ve bilişsel tepkilere ilişkin bulgular

Varyans analizi sonuçları, kıskançlık durumunda verilen fiziksel tepkilerde cinsiyet ($F_{1,446}=8,514$) ve ilişkinin türü ($F_{1,446}=4,71$) temel etkilerinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Kadınların ortalaması ($X=2.76$) erkeklerinkinden ($X=2.45$), evli olmayanların ortalaması da ($X=2.75$) evlilerinkinden ($X=2.50$) anlamlı düzeyde yüksektir. Cinsiyet rolü yönelimi temel etkisiyle tüm etkileşim etkileri anlamlı değildir.

Varyans analizi sonucunda kıskançlık durumunda verilen duygusal tepkilerden alınan puanlar üzerinde yalnızca cinsiyet ($F_{1,446}=12.794$) ve ilişkinin türü ($F_{1,446}=10.453$) temel etkileri anlamlı çıkmıştır. Bu bulgu, kıskançlık durumunda kadınların ($X=2.9$) erkeklerden ($X=2.5$), evli olmayanların ($X=3.7$) da evlilerden ($X=2.8$) daha fazla duygusal tepki verdiklerini göstermektedir.

Bilişsel tepkiler üzerinde, yalnızca cinsiyet temel etkisinin anlamlı olduğu görülmektedir ($F_{1,446}=14.91$). Kadınların ortalaması ($X=3.20$) erkeklerin ortalamasından ($X=2.80$) yüksektir.

Katılımcıların kıskançlık durumunda verdiklerini belirttikleri fiziksel, duygusal ve bilişsel tepki düzeylerini yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilen regresyon analizlerine ilişkin sonuçlar Tablo 2’de verilmiştir.

Kıskançlık durumunda verilen fiziksel tepkilerin düzeyini en iyi yordayan değişkenler sırasıyla benlik saygısı, ilişkinin süresi, alternatifleri çekici bulma düzeyi ve ilişkiden alınan doyum düzeyidir. Bu dört değişkenin toplam varyanstaki sorumluluk oranı % 10’dur ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{4,450}=12.70$). Ayarlanmış R^2 değeri ise 0.09’dur.

Kıskançlık durumunda verilen duygusal tepkilerin düzeyini en iyi yordayan değişkenler benlik saygısı, yaş ve alternatifleri çekici bulma düzeyidir. Bu üç değişkenin toplam varyanstaki

sorumluluk oranı % 12’dir ve bu oran anlamlıdır ($F_{3,451}=19.99$). Ayarlanmış R^2 değeri 0.11’dir.

Kıskançlık durumunda verilen bilişsel tepkilerin düzeyini en iyi yordayan değişkenler, benlik saygısı, alternatifleri çekici bulma düzeyi ve yaşıdır. Aşamalı regresyon analizi sonucuna göre bu üç değişkenin toplam varyanstaki sorumluluk oranı % 10’dur ve bu anlamlı bir orandır ($F_{3,451}=15.74$). Ayarlanmış R^2 değeri 0.09’dur.

Kıskançlıkla başetme yöntemlerine ilişkin bulgular

Kıskançlıkla başetmede yapıcı yöntemlere başvurma puanları üzerinde cinsiyet, cinsiyet rolü yönelimi ve ilişkinin türüne bağlı farklılıkların olup olmadığını belirlemek için verilere varyans analizi uygulanmıştır. Analiz, cinsiyet temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($F_{1,446}=18.98$). Kadınların ortalaması ($X=3.10$) ile erkeklerinki ($X=2.68$) arasındaki fark anlamlıdır. Varyans analizi, kıskançlıkla başetmede yapıcı yöntemlere başvurma puanları üzerinde ilişkinin türü temel etkisinin de anlamlı olduğunu göstermiştir ($F_{1,446}=3.84$). Evlilerin ortalaması ($X=3.02$) evli olmayanlarınkinden ($X=2.84$) yüksektir.

Kıskançlıkla başetmede yıkıcı yöntemlere başvurma puanlarına uygulanan varyans analizi sonuçları da cinsiyet temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($F_{1,446}=6.27$). Kadınların puanları ($X=1.92$) ile erkeklerinki ($X=2.02$) arasındaki fark anlamlıdır. Analizlere göre kıskançlıkla başetmede yıkıcı yöntemlere başvurma puanları üzerinde ilişkinin türü temel etkisi de anlamlıdır ($F_{1,446}=10.28$). Evli olmayanların yıkıcı yöntemlere başvurma puanı ($X=2.16$) evlilerinkinden ($X=1.87$) yüksektir.

Katılımcıların kıskançlıkla başetme yöntemlerini yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla aşamalı regresyon analizleri yapılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3’te görüldüğü gibi kıskançlıkla baş etmek için yapıcı yöntemlere başvurmayı en iyi yordayan değişkenler benlik saygısı, ilişkinin süresi ve tekeşliliği savunma düzeyidir. Bu üç değişkenin toplam varyanstaki sorumluluk oranı % 7’dir ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{3,451}=11.85$). Ayarlanmış R^2 değeri ise 0.07’dir.

Yıkıcı yöntemlere başvurmayı ise en iyi benlik saygısı ve ilişkinin süresi yordamaktadır. Bu iki değişkenin toplam varyanstaki sorumluluk oranı % 10’dur ve bu anlamlı bir değerdir ($F_{2,452}=25.92$). Ayarlanmış R^2 değeri 0.10’dur.

TARTIŞMA

Bu araştırmada, bulgularda belirtildiği gibi, cinsiyetin “belirtilen kıskançlık düzeyi” üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Bu bulgu, Pines ve Aronson’un (1983) ve Pines ve Freidman’ın (1998) bulgularıyla tutarlıdır.

Aynı şekilde, cinsiyet tipllemeli olanlarla olmayanların, belirtilen kıskançlık düzeyi açısından farklılaşmadıkları ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, giriş bölümünde yer verilen Hansen (1982, 1991) ve Bringle ve arkadaşlarının (1979) bulgularıyla tutarlı değildir. Belirtilen kıskançlık düzeyi açısından, cinsiyet rolü yönelimi temel etkisi ve aynı zamanda cinsiyet/cinsiyet rolü yönelimi etkileşim etkisi anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuç, daha önce aynı yöntemle, doğrudan, belirtilen kıskançlık düzeyiyle bu değişkenler arasındaki ilişkinin araştırıldığı başka bir çalışmanın olmaması nedeniyle önemli bir bulgudur.

Evli olmayanlar kendilerini evlilerden daha kıskanç bulmaktadırlar. İlişkinin türüyle belirtilen kıskançlık düzeyi arasındaki ilişki daha önce başka bir çalışmada ele alınmamıştır. Bu sonuç, aşağıda ayrıca değinilecek olan “ilişkinin süresi ve yaşla belirtilen kıskançlık düzeyi arasındaki ilişkiler”le birlikte düşünüldüğünde daha da anlamlı hale gelmektedir. Ayrıca, evli olmayan kadınların belirttikleri kıskançlık düzeyi, evlilerinkinden yüksektir. Buunk (1981) da aynı bulguya ulaşmış ve bunu, “evliliğin kadınların kendilerini güvende hissetmelerine yol açıyor olması”yla açıklamıştır. Öte yandan, evli kadınlar evli erkeklerden daha yüksek bir kıskançlık düzeyi belirtmişlerdir. Buunk (1981) da evlilik ilişkisi içinde, kadınların erkeklerden daha kıskanç olmalarını beklediğini belirtmiştir. Ona göre erkek çok eşlidir ve ilişkisinde herhangi bir problem yaşadığında kolaylıkla başka bir kadına yönelebilir. Ancak, kadın tekeşli olduğu ve ilişkiye cinsellikten öte duygusal anlamlar yüklediği için, bunca yatırım yaptığı ilişkiyi bir rakibin sona erdirmesi ve eşini elinden alması riski karşısında daha fazla kıskançlık duyar.

Kıskançlık düzeyiyle yaş arasında olumsuz bir ilişki bulunmuştur. Bu bulgu daha önceki araştırma sonuçlarıyla tutarlıdır (Bringle ve ark. 1979, Bringle ve Williams 1979, Mathes ve ark. 1982). Ayrıca Sullivan (1953) da, yaş ve olgunlaşmayla birlikte kıskançlığın azaldığını savunmaktadır. Bunun nedeni, Mathes’in (1992) de belirttiği gibi, yaşla birlikte artan ilişki deneyimi olabilir.

Önemli diğer bir sonuç da, ilişkisel doyumla belirtilen kıskançlık düzeyi arasında olumlu bir ilişkinin bulunmuş olmasıdır. Girişte de belirtildiği gibi literatürde bu konuda çelişkili bulgular elde edildiği görülmektedir. İki değişken arasında belirlenen olumlu ilişki, Sosyal Mübadele Kuramı bakış açısından, ilişkinin tehlikeye girmesi durumunda, ilişkiden daha büyük ödüller elde ettikleri için ilişkisel doyumunu yüksek bireylerin kaybedecek daha çok şeylerinin olduğu ve bu nedenle daha çok kıskançlık duydukları biçiminde açıklanabilir.

Ayrıca, eşin fiziksel çekiciliği arttıkça kıskançlığın da arttığı görülmektedir. Bunun nedeni eşin fiziksel çekiciliğinin “ödüllendiriciliği”, dolayısıyla ilişkinin tehlikeye girmesinin birey için daha büyük bir tehdit olarak değerlendirilmesi olabilir. Transaksiyonel Yaklaşımına göre de, kıskançlık ilişkisel ödüllerin kaybedilmesi ya da azalması tehlikesi söz konusu olduğunda ortaya çıkmaktadır.

Kıskançlık durumunda, kadınların erkeklerden daha şiddetli fiziksel, duygusal ve bilişsel tepki verdiklerini belirttikleri görülmektedir. Bu bulgu Pines ve Aronson’un (1983) bulgularıyla tutarlıdır. Ayrıca, daha önce de belirtildiği gibi birçok başka araştırmacı da benzer sonuçlara ulaşmıştır (örn.: Clanton ve Smith 1977, Shettel-Neuber ve ark. 1978). Evli olmayanların evlilere kıyasla kıskançlık durumunda daha güçlü fiziksel ve duygusal tepkiler verdikleri görülmektedir. Bu sonuç, Guerrero ve arkadaşlarının sonuçlarıyla (1993) tutarlıdır. Bu bulgu evliliğin ilişkiye, eşe ve öze duyulan güveni artırıyor olması ile açıklanabilir.

Kıskançlık durumunda benlik saygısındaki düşüşle birlikte kıskançlığa verilen tepki düzeyi artmaktadır. Bu bulgu, benlik saygısı düşük olanların bu tür yaşantılar karşısında daha çok yaralanabilir olmalarına bağlanabilir.

Ayrıca, bulgulara göre ilişkinin süresi arttıkça kıskançlık durumunda verilen fiziksel, duygusal ve bilişsel tepkilerin gücü azalmaktadır. Diğer araştırma bulgularıyla tutarlı olan bu bulgu, ilişkinin süresi arttıkça eşe ve ilişkiye duyulan güvenin arttığı varsayılırsa beklenen bir bulgudur. Buunk’a (1981) göre, ilişkinin süresi arttıkça eşin, karşılaşabileceği sorunlara ve alternatif kişilere karşın ilişkide kalacağına olan inanç güçlenmektedir. Dahası, ilişkinin süresiyle birlikte yaşın ve Perlman ve Duck’ın (1987) da belirttiği gibi, eşin algılanan fiziksel çekiciliğinin azalmasının etkileri devreye girmektedir.

Bulgular, kadınların kıskançlıkla başetmede erkeklerle kıyasla daha sık yapıcı yöntemlere, erkeklerinse kadınlara oranla daha sık yıkıcı yöntemlere başvurduklarını göstermektedir. Birçok çalışmada, kıskançlık yaşadıklarında kadınların erkeklerden daha “yapıcı” stratejiler izledikleri (akılcı tartışma, ilişkiyi iyileştirmeye çalışma gibi), erkeklerinse bağırma, fiziksel şiddet uygulama gibi daha yıkıcı yöntemlere başvurdukları sonucuna varılmıştır. Özellikle de Bryson (1991) ve Rusbult (1987) bu doğrultuda önemli açıklamalar getirmiş, bu farklılıklara neden olarak da kadınların ilişki, erkeklerinse başarı yönelimli olmalarını göstermişlerdir.

Daha önceki bulgularla tutarlı olarak (Guerrero ve ark. 1993), ilişkinin türünün kıskançlıkla başetmede benimsenen yöntemler üzerinde etkili olduğu da ortaya çıkmıştır. Evliler evli olmayanlara kıyasla daha sık yapıcı yöntemlere, evli olmayanlarsa evlilere kıyasla daha sık yıkıcı yöntemlere başvurduklarıdır. Transaksiyonel Yaklaşım’a göre, yatırım gerektiren bir ilişki içindeki bireyin, gelecekte ulaşacağı ilişkisel sonuçlar açısından bir beklentisi vardır, dolayısıyla da ilişki zarar görür ya da sona ererse olası bazı kayıplarla karşılaşması söz konusudur. Evlilikte, ilişkiye yatırımın ve gelecekte ulaşılacak sonuçlara ilişkin beklentinin evlilik dışındaki ilişkilerde olduğundan daha yüksek olduğu açıktır (özellikle ekonomi ve zaman açısından) (Bingle 1991).

Benlik saygısıyla yapıcı yöntemlere başvurma sıklığı arasında olumlu, yıkıcı yöntemlere başvurma sıklığı arasında ise olumsuz bir ilişki bulunmuştur. Bu değişkenler arasındaki ilişki konusunda daha önce yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak, özellikle Mead (1977), Sullivan (1953), White (1981a), Bryson (1991) ve Rusbult (1987) gibi önemli bilim adamlarının açıklamaları ışığında, benlik saygısı düşük olanların yıkıcı, yüksek olanların da yapıcı başetme yöntemlerini seçmelerini beklemek akla yakın görünmektedir.

İlişkinin süresi arttıkça yıkıcı başetme yöntemlerine başvurma sıklığı azalmakta, yapıcı başetme yöntemlerine başvurma sıklığı ise artmaktadır. Perlman ve Duck’ın (1987) da belirttiği gibi, uzun süreli ilişkilerde eşe, kendine ve ilişkiye duyulan güven artmakta ve eşin, tüm ilişkisel sorunlara ve rakiplere karşın ilişkide kalacağına duyulan inanç güçlenmektedir.

Öte yandan, girişte de belirtildiği gibi, kültür birçok bireysel özellik ve davranışın olduğu gibi, kuşkusuz kıskançlığın da en önemli belirleyiciler-

rindendir. Birçok önemli kuramcı, kıskançlığın evrensel olduğunu, dolayısıyla her kültürde var olduğunu, ancak, düzeyi, türü ve diğer boyutları açısından kültürel farklılıklar gözlendiğini belirtir (Hupka 1981, Mead 1977). Kıskançlık üzerine çalışmalar yürüten sosyologlar, kültürün kıskançlığın en temel belirleyicilerinden olduğunu; bir eş edinmenin ve evliliğin önemini vurgulayan, cinsel açıdan tutucu, tek eşlilikten yana kültürlerde kıskançlık düzeyinin çok daha yüksek olduğunu ifade ederler (Davis 1998, Hupka 1981). Bu araştırmanın sonuçlarından ve yukarıdaki açıklamalardan çıkarılabilecek birtakım ipuçları varsa da, Türk kültürüne genellenebilecek nitelikte kapsamlı çalışmalar gerçekleştirilmesi ve kültürel karşılaştırmalar yapılması bu konuda önemli bir açığı kapatacaktır.

Tüm bunların ışığında, bu çalışmanın bulgularının, kıskançlığın şiddetle ve ilişkinin bitimiyle sonuçlanabildiği gerçeği dikkate alındığında, özellikle klinik çalışmalara yol gösterici olabileceği düşünülmektedir; çünkü, bir sorunun çözülmesinde sorunun altında yatan nedenlerin bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Kıskançlıkla ilgili bu ve benzeri çalışmaların sunduğu bulgular, özellikle konunun patolojik boyutu açısından taşıdığı önem dikkate alındığında, psikiyatri ve klinik psikoloji açısından uygulamaya dönük önemli katkılar sunmaktadır.

Bu çalışmada anormal kıskançlık üzerinde durulmamıştır, ancak elde edilen bulguların normalin belirlenmesine katkı sunabileceği düşünülmektedir. Anormal kıskançlık kısaca, “kıskançlık durumunda verilen tepkilerin dramatik, gerçek dışı bir tehdide yönelik ve/veya şiddet içeriyor olması ve ilgili duygu, düşünce ve davranışlarda normalden aşırı uçlara doğru bir kaymanın gözlenmesi durumu” şeklinde tanımlanabilir. Diğer yandan, birçok araştırmacı kıskançlık söz konusu olduğunda “normal”i ve “anormal”i belirleyen temel faktörün bireyin içinde yaşadığı toplum ve kültürel değerler olduğunu vurgulamaktadır (Pines 1998).

Son olarak, bu çalışmada, ilişkisel doyum, alternatiflerin çekiciliği gibi bazı ilişkisel değişkenler tek bir soru ile değerlendirilmiştir. Bu sınırlıktan yola çıkarak, adı geçen ilişkisel özellikleri ölçme amacına hizmet eden yeni ölçeklerin geliştirilmesi ya da Türkçeye uyarlanması yönünde yeni çalışmalar önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Andersen PA, Eloy SV (1995) Romantic jealousy and relational satisfaction: A look at the impact of jealousy experience and expression. *Communication Reports*, 8: 77-86.
- Aune KS, Comstock J (1991) Experience and expression of jealousy: Comparison between friends and romantics. *Psychol Rep*, 69: 315-319.
- Basow SA (1992) *Gender: Stereotypes and roles*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Bem SL (1974) The measurement of psychological androgyny. *J Consult Clin Psychol*, 42: 155-162.
- Bem SL (1983) Gender schema theory and its implications for child development: Raising gender aschematic society. *Signs*, 8; 598-616.
- Brehm SS (1992) *Intimate relationships*. NY:McGraw Hill.
- Bridges JS (1981) Sex-typed may be beautiful but androgynous is good. *Psychol Rep*, 48: 262-272.
- Bringle RG (1991) Psychological aspects of jealousy: A transactional model. P. Salovey (Ed.) *Psychology of jealousy and envy içinde* (s. 103-131). New York: Guilford.
- Bringle RG (1995) Sexual jealousy in the relationships of homosexual and heterosexual men: 1980 and 1992. *Pers Relatsh*, 2: 313-325.
- Bringle RG, Buunk B (1985) Jealousy and social behaviour: A review of person, relationship, and situational determinants. P. Shaver (Ed) *Pers Soc Psychol Rev*, 6 (s. 241-264). Beverly Hills, CA: Sage.
- Bringle RG, Roach S, Andler C ve ark. (1979) Measuring the intensity of jealousy reactions. *Catalog of Selected Documents in Psychology*, 9: 23-24.
- Bringle RG, Williams LJ (1979) Parental off-spring similarity on jealousy and related personality dimensions. *Motivation and Emotion*, 3: 265-286.
- Bryson JB (1991) Modes of response to jealousy-evoking situations. P. Salovey (Ed), *The psychology of jealousy and envy içinde* (s. 178-205) NY: Guilford Press.
- Buunk B (1981) Jealousy in sexually open marriages. *Alternative Lifestyles*, 4: 357-372.
- Buunk B (1982) Anticipated sexual jealousy: Its relationship to self-esteem, dependency and reciprocity. *Pers Soc Psychol Bull*, 8: 310-316.
- Buunk B, Bringle RG (1987) Jealousy in love relationships. D. Perlman ve S. Duck (Ed), *Intimate relationships: Development, dynamics, and deterioration içinde*, s. 123-147. Beverly Hills, CA: Sage.
- Buunk BP, Angleitner A, Oubaid V ve ark. (1996) Sex differences in jealousy in evolutionary and cultural perspective: Tests from the Netherlands, Germany, and the United States. *Psychological Science*, 7: 359-379.
- Büyüksahin A, Hovardaoğlu S (2004) Çiftlerin aşka ilişkin tutumlarının Lee'nin çok boyutlu aşk biçimleri kapsamında incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19: 59-72.
- Canary DJ, Hause KH (1993) Is there any reason to research sex differences in communication? *Communication Quarterly*, 41: 129-144.
- Carson CL, Cupach WR (2000) Feeling the flames of the green-eyed monster: The role of ruminative thought in reaction to perceived relationship threat. *West J Speech Communication*, 64: 308-329.
- Clanton G, Smith LG (1998) *Jealousy*, 3. baskı. Englewood Cliffs, NY: Prentice Hall.
- Çuhadaroğlu F (1986) *Adolesanlarda benlik saygısı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Davis K (1998) *Jealousy and sexual property*. G. Clanton ve L. G. Smith (Ed) *Jealousy*. NY: Prentice Hall.
- Demirtaş HA (2004a) *Yakın İlişkilerde Kıskançlık*. *Türk Psikoloji Bülteni*, 10: 148-152.
- Demirtaş HA (2004b) *Yakın İlişkilerde Kıskançlık (Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler)* Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dereboy F, Dereboy Ç, Coşkun A ve Coskun B (1994) Özdeğer Duygusu, Öz İmgesi ve Kimlik Duygusu, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi, 1: 3-12.
- DeSteno DA, Salovey P (1996) Evolutionary origins of sex differences in jealousy?: Questioning the "fitness" of the model. *Psychological Science*, 7: 367-372.
- Dökmen Z (1991) Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35: 81-89.
- Dökmen Z (1992) Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 35(1)-1991'den ayrı basım.
- Dökmen Z Y (1996) Bem'in Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı. *Türk Psikoloji Bülteni*, 2: 42-44.
- Dökmen ZY (1999) BEM Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeklik Ölçekleri Türkçe Formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7: 27-40.
- Erber R, Erber MW (2001) *Intimate relationships: Issues, theories and research*. Boston: Allyn & Bacon.
- Guerrero LK, Eloy SV (1992) Relationship satisfaction and jealousy across marital types. *Communication Reports*, 5: 23-41.
- Hansen GL (1991) Jealousy: Its conceptualization, measurement, and integration with family stress theory. P. Salovey (Ed), *The psychology of jealousy and envy içinde*, s. 211-230. NY: Guilford.
- Hansen GL (1982) Reactions to hypothetical jealousy producing events. *Fam Relat*, 31: 513-518.
- Hupka RB (1981) Cultural determinants of jealousy. *Alternative Lifestyles*, 4: 310-356.
- Kandiyoti D (1982) Kadınlarda Psikososyal Değişim: Kuşaklar Arasında Bir Karşılaştırma. N. Abdan-Unat (Ed) *Türk Toplumunda Kadın*. İstanbul: Sosyal Bilimler Araştırma Dizisi, 1: 311-339.
- Karakurt G (2001) The impact of adult attachment styles on romantic jealousy. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Kavuncu AN (1987) Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'ni Türk toplumuna uyarlama çalışmaları. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lewin K (1948) *Resolving social conflicts*. NY: Harper.
- Mathes EW (1992) *Jealousy: The psychological data*. Lanham: University Press of America.
- Mathes EW, Phillips JT, Showron J ve ark. (1982) Behavioral correlates of the interpersonal jealousy scale. *Educ Psychol Meas*, 42: 1227-31.
- Mead M (1977) *Jealousy: Primitive and civilized*. G. Clanton ve L. G. Smith (Ed), *Jealousy içinde*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Öner B (2001) Factors predicting future time orientation for romantic relationships with the opposite sex. *Journal of Psychology*, 135: 430-439.
- Perlman D, Duck S (Ed) (1987) *Intimate relationships: Development, dynamics, and deterioration*. CA: Sage.
- Pines AM, Friedman A (1998) Gender differences in romantic jealousy. *Soc Psychol*, 138: 54-71.
- Pines A, Aronson E (1983) Antecedents, correlates and consequences of sexual jealousy. *J Pers*, 51: 108-136.

Pines AM (1998) Romantic Jealousy: Causes, symptoms, cures. NY: Routledge.

Pines AM (1992) Romantic Jealousy: Five perspectives and an integrative approach. Psychotherapy, 29: 675-683.

Rosenberg M (1965) Society and the adolescent self-image. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Rusbult CE (1987) Responses to dissatisfaction in close relationships: The exit-voice-loyalty-neglect model. D. Perlman ve S. W. Duck (Ed), Intimate relationships: Development, dynamics, and deterioration içinde, s. 209-237. Beverly Hills, CA: Sage.

Sharpsteen DJ, Kirkpatrick LA (1997) Romantic jealousy and adult romantic attachment. J Pers Soc Psychol, 72: 627-641.

Shettel-Neuber J, Bryson JB, Young CE (1978) Physical attractiveness of the "other person" and jealousy. Pers Soc Psychol Bull, 4: 612-615.

Sullivan HS (1953) The interpersonal theory psychiatry. NY: Norton.

Sümer N, Güngör D (1999) Yetişkin Bağlanma Stilleri Ölçeklerinin Türk Örnekleme Üzerinde Psikometrik Değerlendirilmesi ve Kültürel Bir Karşılaştırma. Türk Psikoloji Dergisi, 14: 71-106.

Şirvanlı Özen D (1992) Annenin çalışma durumu ve ebeveynin benimsediği cinsiyet rolü değişkenlerinin çocuğun cinsiyet özelliklerine ilişkin kalıp yargılarının gelişimi üzerindeki rolleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Tuğrul C (1994) Alkoliklerin çocuklarının aile ortamlarındaki stres kaynakları, etkileri ve stresle başa çıkma yolları. Türk Psikoloji Dergisi, 9: 57-73.

White GL (1980) Inducing jealousy: A power perspective. Pers Soc Psychol Bull, 6: 222-227.

White GL (1981a) Relative involvement, inadequacy, and jealousy: A test of a causal model. Alternative Lifestyles, 4: 291-309.

White GL (1981b) A model of romantic jealousy. Motivation and Emotion, 5: 295-310.

RASİM ADASAL RUH SAĞLIĞI BİLİM ÖDÜLÜ

1. **Rasim Adasal Ruh Sağlığı Bilim Ödülü** kurucusu olduğu *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı* ve *Türkiye Sosyal Psikiyatri Derneği* işbirliğiyle düzenlenmiştir. 1999 yılından beri verilmektedir.
2. Ödül, modern psikiyatryi Türkiye'de yerleştiren ve kamuoyunda yaptığı çalışmalarla toplumla psikiyatryi bütünleştiren **Prof. Dr. Rasim ADASAL**'ın adına konulmuştur. Onun hizmetlerinin gelecek kuşaklara aktarılması ve tanıtılması amacını taşımaktadır. Böylelikle ruh hekimi ve topluma mal olmuş bir kişilik olarak onun anısını canlı tutmak amaçlanmıştır.
3. Ödül, verildiği yıl esas olmak üzere, son beş yıl içinde ruh sağlığı ve hastalıkları alanında ülkemizde yapılmış ve yurt dışında yayınlanmış klinik çalışmalara verilmektedir.
4. Ödül jürisi her yıl Ankara Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı tarafından belirlenecek yedi kişiden oluşmaktadır. Ödül jürisi seçim sonucunu o yıl yapılan Ulusal Psikiyatri Kongresi'nde ilan edecektir.
5. Ödül için başvuru her yıl 01 Ocak-31 Temmuz tarihleri arasındadır.
6. Ödüle başvuran çalışmalar için daha önce ödül almamış olma koşulu vardır.
7. Ödül başvurusunda bulunan araştırmacının çalışmadaki ilk iki isimden biri olması ve özgeçmişini ile yayın listesini başvurusuna eklemesi gerekmektedir.
8. Başvuruların değerlendirilmesinden gözönüne alınacak temel ölçütler şunlardır:
 - i. Özgünlük
 - ii. Yöntemsel yetkinlik
 - iii. Ülkemiz bilim aktivitesini temsil niteliği
 - iv. Yayımlandığı dergi
9. Ödül jürisinde görev alanlar her çalışma için gerekçeli kişisel rapor hazırlayacak ve yapacakları sıralama değerlendirmede esas alınacaktır.
10. Ödül tutarı her yıl için ayrıca belirlenecek olup Türkiye Sosyal Psikiyatri Derneği tarafından karşılanacaktır.